

JAK SE KOUŠE DO VELKÉHO JABLKA

ANEŽ

NEW YORK ZE VŠECH STRAN

HANKA HOSNEDLOVÁ

Hanka Hosnedlová

Novinářka, publicistka, básnířka a prozaička, cestovatelka. S výjimkou pětileté novinářské epizody v Plzni prožila celý život v Českých Budějovicích. Díky tomu, že se v roce 1968 angažovala proti vstupu sovětských vojsk, byla pak nástupem normalizační politiky, kdy mimo jiné odmítla podepsat i Slovo do vlastních řad, vyřazena z novinářské činnosti. Zažila tehdy dobu bez místa, později vystřídala různé posty od vykupovačky lahví přes prodavačku, reklamní textařku až po inspektorku v Klenotech. Hned v roce 1990 se vrátila k novinářině, v níž pokračuje i nyní ve věku, kterému se říká důchodový. Je plodnou autorkou tisíců článků a reportáží, glos a esejů, ale i desítek básní. Vytvořila také okolo čtyř desítek písničkových textů, moderovala a moderuje pódiové pořady, autogramiády, prezentace apod. Průběžně se pak účastnila mnoha celorepublikových literárních soutěží, odkud si odnesla slušnou řádku ocenění (např. Tachovská reneta, Mělnický Pegas, Maják, Poezie mezi námi, Vůně života a další). Je členkou Syndikátu novinářů, řadu let pracuje i ve výboru JČSN, Obce spisovatelů ČR a její radě (je předsedkyní jihočeské pobočky Obce a fungovala ve výboru Klubu dětské literatury), je členkou kulturních sdružení Hortensia a Avalon, průběžně spolupracuje s několika kulturními agenturami, redakcemi (i zámořskými) a nakladatelstvími, internetovými servery, v redakcích Pucejře a Music Open apod. Byla a je členkou mnoha literárních porot, ve své pracovní náplni má i provádění korektur knih a jiných tiskovin.

K jejím celoživotním koníčkům patří tramping a cestování, ale také literatura, hudba, divadlo a film, výtvarné umění. Má tolerantního manžela, dva syny a tři vnoučata a stále slinu na toulání...

New York aneb Jak se kouše do Velkého jablka

Autorka se v poměrně obsažné knize nevěnuje výhradně newyorským památkám a zajímavostem, ale zabývá se i širšími a detailnějšími okruhy, ať už v oblasti historie tohoto velkoměsta nebo života jeho pestré směsice obyvatel. Nevyhýbá se ani tamější sociální stránce, zabruslí i do otázek kolem zdravotnictví, školství, kultury anebo sportu a zábavy. Přitažlivým a čtivým způsobem si všímá třeba i stravování, bydlení a desítek dalších témat, které s New Yorkem nedílně souvisejí. Ačkoliv se jedná o stovky konkrétních informací, nenajdete zde suchý výčet položek, ale naopak se můžete těšit na zábavné čtení propojené řadou vypointovaných historek a nevšedních událostí z osobních setkání a zážitků, v nichž se realita a emoce mísí i s humorem. A ačkoliv od té doby už utekla řádka let, jsou stále živé a schopné oslovit všechny generační skupiny čtenářské obce.

Hanka Hosnedlová

New York
aneb
Jak se kouše
do Velkého jablka

2014

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno. Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takového sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© Hanka Hosnedlová, 2014
© INDEART, 2014

www.indeart.cz
978-80-7519-017-8 (PDF)

Obsah:

Než se začnete...
Namísto předmluvy
Letiště ještě není New York
Trocha historie nikoho nezabije
Proč je socha Svobody zelená?
Avenue a streets
Levné postele
Odpověď na otázku jak
Kam dřív?
Až do mraků
Chvilka pro hlas žaludku
Dary pana Rockefellerera
Zalistujme v knihách
Jak New York měří teplotu
Proč v Brooklynu voní růže
Americký tekutý zázrak
Od yard salu k Central Parku
Greenwich Village není vesnice
Unce a pinty
Soudy, bleší trhy a páka
Třetí největší na světě
Čokoládové krásky a móda
Sny hudebníků a Big Brother
Bilance v ráji muzeí a galerií
Odpady jako detektivka
Staten Island a trocha náboženství
New York počínsku
Harlemské pastore
Přehledka newyorských mostů
Jak Spojeným národům pomohl Rockefeller?
Sportovní svatyně a oázy oddechu
Droga jménem Pátá avenue
Na dvou i na čtyřech kolech
Stavba po americku a kult dětí
Teskně hučí Niagara
Johnny Cash z předměstí a Blue Moon
Den nákupů
Good bye, Big Apple

ČTĚTE ELEKTRONICKÉ KNIHY

Než se začnete...

Ještě než začnete listovat touto skromnou knížkou, mám na srdci pár vět, které bych chtěla předeslat a které vám přinesou i mnohá vysvětlení týkající se aktuálnosti obsahu jejích stránek.

Možná si to mnozí už ani neuvědomují, zejména ti, kteří nezažili svazující a omezující absurdity předchozího režimu, ale uplynulých pětadvacet polistopadových let přineslo do našich životů přímo raketové změny. A v cestování platí toto tvrzení dvojnásob. V dobách, kdy cesta do Ameriky pro nás znamenala stejnou nedostupnost jako třeba výlet na Měsíc, jsme toužebně a marně vzdychali už při představě italského moře, švýcarských kopců či francouzského Montmartru, které jsme měly skoro za humny. A těm, kteří nebyli zrovna oblíbenci mocných minulého systému, opravdu zbývalo jen snění nad pohlednicemi a filmovými obrázky. Proto pro mne a spoustu dalších cesta za oceán představovala naplnění dlouholetého, velikého, takřka utopického přání.

Větší část poznatků a zážitků z města Velkého jablka pochází z první poloviny devadesátých let, kdy ještě rozdíl mezi Spojenými státy a naší zemičkou, probouzející se ze šedivosti a ušlápnutosti zejména v obchodní a turistické sféře, byly skutečně obrovské a mnohé věci pro nás – lidičky z postkomunistických zemí – i hodně zvláštní a poněkud nepochopitelné. Takže není divu, že se zastavuji nebo dokonce rozplývám nad věcmi, které jsou nyní naprosto běžné už i u nás. A možná, že některá uváděná fakta budou již dneska i poněkud passé, protože nemám možnost autentického porovnání svých někdejších zjištění se žhavou současností. Je totiž ještě tolik míst na zeměkouli, kde jsem ještě nebyla a kam bych se chtěla ještě podívat, že není čas se vracet...

Texty jednotlivých kapitol vznikaly na základě deníků a dovezených podkladů právě z této doby, první vydání knížky o New Yorku nese datum až roku 2004 a bylo provázeno řadou uměleckých snímků tohoto města měst, které pořídil známý fotograf Jef Kratochvil, Čechoameričan, napůl žijící v Praze a napůl v New Yorku. Druhé vydání, už bez fotografií, vyšlo v roce 2010. Doufám, že i vám se knížka o městě tisíce chutí, vůní a barev, o městě, kde se nikdy neusíná, bude líbit i bez obrázků...

Hanka Hosnedlová

Namísto předmluvy

Přestože New York a jeho socha Svobody jsou pro spoustu cizinců symbolem Ameriky, nelze vlastně o tomto městě říci, že je typicky americké. New York City je totiž celý svět vměstnaný do jednoho města. Svět, který se v jeho čtvrtích a desítkách pater nad zemí a v několika patrech podzemních prolíná, mísí, klokotá a vře. Živé lidské řeky tečou po bulvárech a avenuích sem a tam, miliony osudů spojuje coca-cola, hamburger a sny z filmového plátna. Žije tady nejpestřejší směsice národů a národností, lidé všech barev pleti a všech náboženských vyznání. Se vzájemnou tolerancí i s tím, že vznikají vymezené národnostní mikrosvěty. Některé etnické skupiny si totiž vytvořily vlastní čtvrti a komunity, kde nepotřebují ani angličtinu k tomu, aby se domluvily. Mají zde své obchody a restaurace, své kostely a modlitebny. Přenesly sem svou kulturu, své tradice a řeč, svůj životní styl a nezřídka i pravidla země, odkud přišly.

Číňané mají svůj Chinatown, italští přistěhovalci si vybudovali Little Italy - Malou Itálii, Hispáncům patří El Barrio, Dominikáncům a Kubáncům Washington Heights, černoši, kteří tvoří ve složení obyvatelstva New Yorku plnou čtvrtinu, ovládají proslulý Harlem. Další jejich početná komunita sídlí v Brooklynu, kde se podílí na skladbě registrovaných usedlíků více než třiceti procenty. Tam také převážně sídlí arabští obyvatelé, mezi nimiž převažují Libanonci a Syřané. Menší ostrůvky vytvářejí také další Asiaté - Korejci, Vietnamci apod. East Village patří víceméně Polákům a Ukrajincům, a pokud byste v New Yorku hledali nejsilnější českou menšinu, asi byste ji našli v East Side, o kterou se dělí s Maďary a Němci. Bay Ridge je pak převážně norský. Boro Park a Williamsburg se staly vesměs teritoriem chasidských Židů a Řekové si vybrali pro svou kolonii městskou část Astoria.

V ulicích New Yorku často slyšíte také španělštinu. Zasluhu na tom mají zejména Portoričané, kterých ve městě žije přes milion, ale také přistěhovalci z karibské oblasti anebo ze Střední a Jižní Ameriky. Kolumbijci se soustřeďují zejména v oblasti Jackson Heights.

Není asi třeba dodávat, že ne všichni mají legální povolení k pobytu a že jejich snahy se mnohdy soustřeďují na to je buď získat, anebo alespoň neupadnout do rukou imigrační policie.

New York, kterému se rovněž přezdívá Velké jablko, je zároveň milovaný i nenáviděný. Tohle hlavní město obchodu, které přes Wall Street strká své dlouhé prsty i do světové ekonomiky, kompenzuje na druhé straně stránku potištěnou burzovními zprávami celým vodopádem zábavy a nepřeborným množstvím kulturních podniků a zařízení. I v noci tepou jeho ulice životem, miliony světél a barevných blikajících neonů společně s kakofonií neutichajících zvuků mění noční tmu v rušný den.

V New Yorku je prostě všechno možné! Můžete tady potkat milionáře v děravém ušmudlaném tričku stejně jako bezdomovce ve fraku, který si vybral ze sbírky některé z tamních charitativních složek. Realizují se tady ty

nejpotrhlejší nápady, toleruje se extravagance i totální nevкус či absolutní nedostatek přehledu o tom, co je a co není právě „in“ v samozřejmém protikladu k tomu, co udává momentální módní linie měnící se stejně rychle jako počasí. Nikoho nerozhází, když v dopoledních hodinách potká na frekventované ulici ženu v natáčkách a lehkém župánku přes noční košili, která si odskočila pro noviny a láhev coca-coly. Ale také se nikdo nepozastaví nad dvojicí ve smokingu a blýskavé večerní róbě, která těsně před polednem mává na rohu Broadwaye na žlutý taxík kličkující v proudu neuvěřitelné zmrštiny vozidel. Anebo nad bezdomovcem, který na okraji chodníku v horkém letním dni s vlněnou čepicí napařenou na uši a prošívanou zimní bundou na nahém těle tráví svou polední siestu vedle odložených zmačkaných papírů a plastických pouzder od jídla.

V New Yorku se odehrávají ta nejujetější divadelní představení, nejpraštější kabaretní scény či výstavy těch nejneuvěřitelnějších uměleckých děl. Ale také je zde každý den nabitý desítkami premiér, filmových představení, jedinečných vystoupení, božských zážitků i pekelných skandálů.

New York je prostě New York - jediný, nenapodobitelný a nepřekonatelný!

Letiště ještě není New York

Můj první osobní kontakt s Amerikou se uskutečnil na newyorském letišti Johna Fitzgeralda Kennedyho - jednom ze tří, jimiž tohle město měst disponuje. Údajně právě tento přístav pro letadla všech kontinentů a zemí nemůže v modernosti a vybavenosti konkurovat svým dvěma mladším bratříčkům se jmény La Guardia a Newark, ale mně připadal prostě úžasný. Méně úžasný už se mi jevil zatočený had upocených a pomačkaných lidiček s kabelami, pomalu se sunoucí k proskleným budkám imigračních úředníků. Někteří z čekajících ještě po vzájemných konzultacích narychlo opravují kopance v celních prohlášeních a ve vstupním formuláři, takzvaném permitu, pramenící většinou z nedokonalé znalosti úřední angličtiny. Na druhé straně ale úplná absence jazykové znalosti někdy znamená zase rychlejší propustku přes síto úředníků ve skleněných kukaních. Taky o čem by se s takovým člověkem vybavovali, když ten neumí v angličtině ani pozdravit.

Kdykoliv ale tihle letištní cerberové narazili na někoho, kdo zvládl víc než obligátní hello, ceremoniál se zpomalil a pán v kukani se snažil vymáchnout z nešťastníka další informace o tom kam, jak a proč... A také, jestli váš pas má platnost alespoň šest měsíců od data, kdy vaše noha vstoupí na území Spojených států. Navíc je jasné, že udělené vízum neopravňuje k získání práce ve Státech - to tedy v žádném případě.

Vlastně ani všechny tyto náležitosti včetně platného vstupního víza, a pokud necestujete jako účastník organizované turistické výpravy tak třeba také ověřeného notářského pozvání, nejsou ještě stoprocentní zárukou, že váš vstup bude hladký anebo že se vůbec uskuteční. Imigrační úředník má totiž dost široké pravomoci. A kdyby se vám jeho zamítavé stanovisko nelíbilo, můžete ještě sáhnout po jedné možnosti, a to odvolat se k imigračnímu soudci. Pak se vám ovšem může stát, že si pobudete v místní vazbě, dokud vám soudce milostivě neudělí slyšení. A to může být klidně až třeba za tři neděle. A pokud ani on neuzná vaše nároky, pak budete deportován a nejméně tři roky si můžete nechat zajít chuť na udělení nového amerického víza.

A to jsme byli jen pouzí návštěvníci, jak asi potom vypadalo úřední přijímání utečenců.

Oddychla jsem si až na pojízdných schodech, které mě a další spolucestující zavezly k zavazadlovému prostoru, kde se bez ladu a skladu válely naše batohy a tašky. Každý se k nim vrhal jako k dlouho neviděným milým příbuzným. Jenom ta moje lety vyšísovaná krosna nikde, ačkoliv jsem tenčící se hromadu zavazadel prošla nejméně třikrát. Trocha vzrušení a ujetých představ coby kdyby, trocha pobíhání a vyptávání, ale pak jsem ji naštěstí objevila v úplně jiném sektoru. Docela samotinkou, opuštěnou, trochu zašpiněnou, ale celou. Méně štěstí už měla jedna ze spolucestujících, jejíž zavazadlo se nenašlo vůbec. Po mnoha peripetiích a zjišťování se dozvěděla, že zavazadlo omylem odcestovalo z Helsinek někam na Střední východ.

Ovšem ani pro nás letištní procedura není ještě u konce. Černí a bílí šviháci ve slušivých uniformách z nás opakovaně mají přiznání, nevezeme-li s sebou nějaké potraviny. Naši neprůstřelnost zkoušejí i poloslovanským naléhavým: mjaso, jábko, kolbása...? Skoro jako pouťoví prodavači. Kroutím přesvědčivě hlavou stejně jako ostatní, ale vím, že ne každý z nich má naprosto čisté svědomí. Možná by nemohli ani uspokojivě odpovědět na další otázku, zda nevezou někomu dražší dárky - od hodnoty sta dolarů nahoru by je totiž celníci museli proclít myslím deseti procenty ceny.

Jeden maník z letadla, s nímž jsem přiletěla, uvízl v síti. Uniformy mu zdvořile, ale razantně projely přepečlivě poskládaný ranec. Zpátky už do rance zdaleka vše nenašlapal, a tak mu k torně přibyla ještě naplněná, ochotně darovaná igelitka. Ale prošel bez ztráty kytíčky.

Neprchejme však ještě z rušného světa odletů a přiletů a neustále se přelévajících a prolínajících davů brebentících všemi jazyky.

Letiště La Guardia pojmenované po populárním newyorském starostovi leží asi 13 kilometrů od středu Manhattanu a zabralo místo po bývalém zdejším zábavním parku. O trochu dál - asi 24 kilometrů od manhattanského centra - je pak druhé největší newyorské letiště Newark, které ale už vlastně leží ve státě New Jersey.

A největší je pochopitelně Kennedyho letiště ležící v Jamajském zálivu, odkud je ale také na Manhattan nejdál - celých 26 kilometrů.

Ovšem spojení s městem nebo se stanicemi podzemní dráhy stejně jako na ostatních letištích obstarávají pravidelné autobusové linky, potom rychlejší expresbusy, také speciální minibusy, které dopravují cestující k určitým hotelům, taxíky a dokonce i helikoptéry - pokud ovšem na ně máte. Podobně propojena jsou i tato velká letiště navzájem.

Ale mimo jiné vůbec nedoporučuji pohybovat se ani mezi jednotlivými odbavovacími budovami na rozlehlém letišti pěšky a ještě ke všemu se zavazadlem. Podobná zkušenost mě totiž při odletu stála určitě několik šedivých vlasů a pěknou řádku úzkostných minut. Prostě je to k uzoufání, pokud neznáte naprosto přesně systém, strukturu a označení letištních sektorů. A také dost únavné, protože vzdálenost letištních budov od sebe je dost značná, zvláště pohání-li vás strach, že vám vaše letadlo odletí. Daleko výhodnější, jistější a navíc bezplatná je možnost využít tamější speciálně označené letištní autobusy, které pravidelně objíždějí celý areál a zajíždějí k jednotlivým vchodům.

A nezapomeňte při přiletu do města, k jehož identifikaci stačí pouhá dvě písmena - NY anebo jen symbol jablka (Big Apple - Velké jablko), na časový posun o šest hodin. Někdy by vám to i mohlo zkomplikovat život. A také je pravda, že někteří tento časový skok zažívají poněkud hůře a jejich aklimatizace chvíli trvá.

Ve stanici metra, kam nás dopravil letištní autobus, je živo i pozdě v noci. Společně s námi nastupuje i pestrý chomáč štěbetajících i zarputile mlčících

lidiček. Naštěstí vůz, do něhož se cpeme, zhruba stejný počet cestujících vyplivl. Ale stejně je to tlačěnka jako u nás ve špičce. Moje krosna spolehlivě valchuje břicho mohutné černošky v růžovožlutých šatech s papoušky. Usmívá se ale stejně srdečně, jako kdybych jí právě chválila účes složený ze stovky trčících tuhých culíků. Tahle móda v průběhu let dorazila i k nám a dnes už vím, že těmhle zašmodrchaným pramenům vlasů, ať už trčícím nebo splihle visícím, se říká dredy, přesněji dread locks.

S dosud neošoupanou nenasytností a zatím neuspokojenou zvědavostí komentuji první dotyky s newyorskými ulicemi, zatím viděnými jen přes okno metra, které se ovšem za chvíli ponoří pod zem. Scénu uvnitř oživuje stále více pasažérů černé pleti. Vagonem nenápadně postupuje žebrající míšenec v tričku s nápisem I love NY. Mne a přítelkyni taktně vynechává. A dělá dobře - teprve se vlastně seznamujeme se vzhledem a hodnotami mincí.

Později nám kdosi vyprávěl, že ani sami Američané přesně neznají všechny dolarové bankovky a mince, protože prý žádná ze starých emisí nebyla systematicky stahována po vyjití nových, takže prakticky platí snad všechny jejich dosavadní podoby. Co je na tom pravdy, se mi nikde oficiálně zjistit nepodařilo, ale během mých cest po Americe jsem sama zažila několik podob jednodolarovky.

Přítel z Bostonu mi později sehnal poněkud přesnější informace, v nichž se praví, že k dvoustému výročí Spojených států amerických byly vydány mince v hodnotě půl a jednoho dolaru, které se razily asi do poloviny osmdesátých let. Jiný kovový dolar Susan B. Anthony se vydával v letech 1979 až 1980. Jubilejní dolar s daty 1776-1976 se razil právě pouze ve výročním roce, stejně jako se tehdy tiskla dvoudolarová bankovka. Nejsou to právě obvyklé mince, není zákonité, že se s nimi setkáte, ale kdyby ano, tak jsou platné. Stejně jako půldolar s J.F. Kennedym či pětadvacetcenty s motivy jednotlivých států USA, které byly vydávány od druhé poloviny devadesátých let.

Mně ale nejvíc učaroval měděný cent, který se leskl na podlaze a který jsem nadšeně zvedla. Ovšem onomu somrákovi v metru nestál ani za shýbnutí... Těhle roztomilé minci se také říká penny. Nejčastěji frekventovaný je asi čtvrták (quarter), tedy pětadvacetcentová mince následující po pětníku známém jako nickel (určitě vás asi napadne proč) a po desetníku nazývaném dime.

Půldolarová mince a obdobně kovový dolar (v angličtině správně psáno dollar) nejsou tak časté, spíše se setkáte s dolarovými bankovkami. A abych nezapomněla, dolaru se tady říká buck, vysloveno bak - něco jako naše kačka pro korunu. Do rukou vám ještě mohou přijít dvoudolarovky, potom určitě pěti, deseti, dvaceti, padesáti a stodolarové bankovky. Existují sice i bankovky vyšších hodnot, ale příliš nehrozí, že byste se s nimi častěji setkávali. Ostatně nejednou budete při platebním styku odmítnuti třeba i s pouhou stodolarovkou.

Nejčastější formou placení je totiž nejen tady kreditní karta, která se někde stala dokonce nevyhnutelná - třeba při pronájmu automobilu. Je něčím jako vaším průkazem solidnosti či jako potenciální kauce za zapůjčené auto. Na

mnoha místech - v hotelech, restauracích či obchodech - můžete bez problémů platit i dolarovými šeky.

Ale se směnárny je to tu trochu jinak, než byste si po zkušenostech z domova představovali - jednak jich není právě mnoho a jednak naprostá většina amerických bank tuto službu ve své náplni vůbec nemá. Jedna z newyorských směnáren funguje například na letišti J.F. Kennedyho, pár je jich i ve městě - třeba v Park Avenue, Grand Central Stationu, Madison Avenue apod. Informace o tom, kde takové zařízení najdete, je však snadno dostupná.

Trocha historie nikoho nezabije

Myslím, že právě v tomhle okamžiku nastala vhodná chvíle k tomu, abychom dříve, než vkročíme do ulic New Yorku, trochu zalistovali v jeho historii.

Vrátíme se tedy zhruba půl tisícovky let zpátky, konkrétně do roku 1525. Nynější záliv New York Bay tehdy objevil jakýsi Giovanni da Verrazano a připsal jej tenkrát francouzské koruně, ale nikdo se v oné době tímto objevem příliš nevzrušoval. Lépe už dopadl Angličan Henry Hudson, který údajně v roce 1609 objevil podlouhlý ostrov, jenž se dnes nazývá právě Manhattan. Schválně, zkuste hádat, jak se asi jmenuje řeka, na jejímž ústí vlastně New York leží. Samozřejmě Hudson!

Jenomže ono to bylo poněkud zamotanější. Kapitán Hudson měl totiž pro Východoindickou společnost najít severozápadní mořský průchod do Číny a také do Japonska. Plavil se západním směrem přes Atlantik, a pak postupoval podél amerického pobřeží od Maine až do Newyorské zátoky. A tady udělal chybný závěr, když se plavil proti proudu řeky, nesoucí dnes jeho jméno, s nadějí, že se tak dostane do Tichého oceánu. Samozřejmě se nedostal, ale včas rozpoznal svou chybu a vrátil se do míst, kde řeka ústí do moře.

Další kapitolku v dějinách New Yorku pak napsal Peter Minuit z Weselu na Rýně, který sem v roce 1626 přivezl dvě lodi holandských kolonistů a koupil pro ně od indiánů z kmene Algonquinů za 60 guldenů ostrov v ústí řeky Hudson. Nevím, jaký byl tehdejší kurz, ale většina pramenů uvádí tento obchod v dolarech, a ten činil 24 dolarů. V každém případě to byla za takový kus země částka směšná. Asi jako když jiní příslušníci bílé rasy kupovali hodnotné kožešiny či výrobky ze zlata za korálky a zrcátka.

Na ostrově, který indiáni nazývali Manna-hatta, vybudoval Minuit osadu, kterou pojmenoval docela logicky Nový Amsterdam. A pro změnu zase Západointická společnost, založená Nizozemci, se tady snažila rozprostit své obchodní síť a mezi své zákazníky zahrnula i indiánské obyvatelstvo. To byl zatím nezmapovaný trh.

K Novému Amsterdamu pak přibyl Breuckelen, ve kterém možná dokážete vystopovat dnešní Brooklyn. Novým guvernérem se stal ambiciózní a diktátorský Peter Stuyvesant. Nepřipomíná vám jeho jméno něco? Například výtvarně hezky řešenou krabičku cigaret? Nechtěl, aby se v této enklávě usidlovali katolíci a židé, a proti anglickým útokům nechal vybudovat mezi Hudsonem a East River obrannou zeď. Ale asi nebyla k ničemu, když byl v roce 1664 přístav Angličany dobyt, dokonce bez boje, a hned nato přejmenován.

Kolonie pak patřila pod vlastnictví vévody Jamese z Yorku, pozdějšího anglického krále Jakuba II., a tak se z Nového Amsterdamu stal rázem New York. Holanďané se sice o tenhle strategicky výhodný kousek americké země s Angličany ještě nějakou dobu přetahovali, ale konečným výsledkem byl neúspěch. Dobyli jej zpátky, přejmenovali na Nové Oranžsko, aby jej pak znovu ztratili.

New York hrál svou roli jako přístav i v době osvobozené války amerických kolonií proti Angličanům a George Washington tady měl v roce 1776 dokonce svůj hlavní stan. Po oficiálním uznání nezávislosti bylo město Angličany vydrancováno a zčásti i zničeno požárem.

Ale v letech 1789 až 1790 se New York už stal hlavním městem nového národa a Washington na jeho půdě složil přísahu jako první prezident Spojených států.

Mimo jiné sem v roce 1775 přišel studovat Alexandr Hamilton, který se narodil na ostrově Nevis v Antilách. Jeho organizačním dílem v době revoluce bylo sestavení dělostřelecké rot, čímž na sebe upozornil Washingtona, a o dva roky později už byl jeho osobním sekretářem. Ostruhy si vysloužil také v bitvách proti Britům, měl lví podíl na vytvoření silné ústřední vlády v roce 1787, stal se prvním ministrem financí a díky jeho daňovému systému byla Unie po válce zachráněna před hrozícím finančním krachem. Hlavně ale byl otcem americké ústavy, jak se to dodnes učí američtí školáci.

V té době měl New York asi 30 000 obyvatel. O třicet let později v něm bydlelo již pětikrát tolik lidí a po ztroskotání buržoazních revolucí ve staré dobré Evropě, odkud odplouvala spousta politických uprchlíků právě do Ameriky, se stav obyvatelstva vyšplhal na půl milionu. Občanská válka Severu a Jihu přivála pak do New Yorku zase spoustu černochů přicházejících z jižanských států a v roce 1870 se množství usedlíků ve městě přehouplo už přes hranici jednoho milionu. Přistěhovalecká čtvrtmilionová vlna Němců na území Ameriky zvýšila početní stav Newyorčanů o plných 200 000 osob.

Důležitý pro New York byl také rok 1898 - tehdy se totiž s přístavem na Manhattanu, nesoucím toto jméno, spojily další okresy - Bronx, Queens, Kings (Brooklyn) a také Staten Island. A velký New York se třemi a půl miliony obyvatel převálcoval i tehdy dominantní Londýn. Za dalších patnáct let se NY chlubil již pěti miliony obyvatel.

Dnešní údaje o počtu obyvatel tohoto největšího amerického města, které však už není ani hlavním městem stejnojmenného federálního státu (hlavním městem státu New York je totiž Albany), se hodně rozcházejí. Pokud se manipuluje s údajem okolo osmi milionů, je to v souvislosti s New York City, ale hovoří-li se o takzvaném metropolitním území New Yorku, do něhož je nutné zahrnout navíc okresy Rockland a Nassau a také jižní výběžek státu Connecticut a severní kousek New Jersey, musíme připočítat dalších pár milionů. Nesmíme ale zapomínat na dalších zhruba osmnáct milionů návštěvníků, kteří New Yorkem každoročně projdou - to už je tedy pořádný lidský kotel.

Současný New York City s pěti okresy, zde označovanými jako boroughs, se rozlévá na ploše větší než osm set kilometrů čtverečních. Nejstarší a nejznámější okres Manhattan je ale zároveň nejmenší z tohoto proslulého kvinteta. Rozlohou největší je Queens, následují zhruba stejně velké Staten Island a Brooklyn, a pak teprve se řadí Bronx, který také jako jediný z nich je spojen s pevninou. Brooklyn a Queens leží na ostrově Long Island.

A je-li New York označován za babylón, co se týče směsice obyvatel všech barev pleti a ras, nesmíme zapomínat ani na to, co je součástí kultury každé z jeho národnostních skupin. A to je náboženství. Nedokáží vyjmenovat všechny církve a náboženská společenství, jež se zde prezentují, ale kdesi jsem četla, že jenom oněch registrovaných náboženských společností v NY je víc než stovka.

Jen na Manhattanu který je společně s Brooklynem převážně katolický, najdete asi 650 kostelů různého stáří a různých stavebních stylů od starých dřevěných až po supermoderní z kouřového skla a oceli. Některé kostely vám připomínají spíše nádraží nebo kongresová centra a naopak některá nádraží vypadají velebně jako kostely. Záleží pochopitelně na úhlu pohledu a toto přirovnání vychází vysloveně zpod ryze evropských brýlí. Do výše uvedeného počtu není ovšem zahrnuta zhruba další stovka manhattanských synagog.

Katolíkům počtem věřících konkuruje také církev episkopální, presbyteriáni, metodisté, baptisté, své ovečky zde mají unitáři, mennonité, kvakeři, pravoslavní – zejména z řad někdejších řeckých a ruských přistěhovalců, ale také nám známě znějící moravští bratři.

Náboženská svoboda toleruje i mešity, hinduistické a buddhistické chrámy, ale také posvátná místa indiánských obyvatel. Takže vás asi nepřekvapí, že New York vykazuje okolo pěti tisícovek rozličných svatostánků – od výstavných kostelů a katedrál až po skromné modlitebny pro pár desítek osob. A svá místa pro modlitbu mají i univerzity, nemocnice, vězení apod.

Žádná z církví však není podporována státem, tudíž záleží na movitosti a štedrosti jejích členů a třeba i na výdělečných aktivitách té které církve. Například v podobě církevních škol a jiných zařízení, zejména katolických a židovských.

Proč je socha Svobody zelená?

Z metra jsme se vynořili poblíž Opery na Manhattanu. Tenhle nudlovitý ostrov mezi East River a Hudsonem, který měří na délku 21 kilometrů a na šířku maximálně tři, je považován za New York víc než jiná z dalších jeho čtvrtí. Když místní řeknou: jedeme do New Yorku, myslí tím, že se vypravili právě na Manhattan.

Symbolem, který převzala i celá Amerika, je pochopitelně zelenkavá socha Svobody v zálivu Upper Bay na skalnatém ostrůvku o rozloze asi pěti hektarů, který indiáni nazývali Minissais a který se nyní jmenuje podle sochy také Liberty Island. Kdysi zde bývala obranná pevnost, vybudovaná v roce 1811.

Socha vysoká 93 metrů (včetně základů a podstavce) byla také tím prvním, co z Nového světa viděly statisíce přistěhovalců a uprchlíků připlouvající na lodích do Ameriky za lepším životem. Nevznikla ovšem v Americe, ale v Evropě. Ke stému výročí nezávislosti ji totiž Američanům darovali svobodmilovní Francouzi.

Vlastní socha s paprskovitou čelenkou a vztyčenou, za tmy svítící pochodní v ruce je vysoká 46 metrů a váží 225 tun. Stojí na rozlámaných okovech otroctví a v levé ruce svírá pro Američany takřka posvátnou deklaraci nezávislosti s datem 4. července 1776.

Tvůrce sochy Frédéric August Bartholdi ji sice původně uvažoval umístit na severní části vjezdu do Suezského průplavu, ale nakonec byla slavnostně odhalena v New Yorku. Od vyhotovení jejího projektu až po tento vrcholný okamžik uplynulo plných dvacet roků. Socha je vytvořena z ocelové konstrukce, o kterou se zasloužil známý autor pařížské dominanty - Gustav Eiffel, a pokryta je měděnými deskami. Její zelenkavé zbarvení tedy nebylo prvoplánové a náleží něčemu spíše negativnímu – totiž měděnce. Poselství Nového světa Starému světu jsou slova veršů vytesaná na mohutném hvězdicovém podstavci. V angličtině pochopitelně. Ale více o její historii i podstatě se dozvíte z malé výstavky přímo na místě.

Své sté narozeniny v minulém století oslavila kovová dáma po tříleté renovaci pak v září ohňostroji a paprscích laserové show a také za účasti amerického a francouzského prezidenta. A ještě něco - od roku 1924 se tahle slečna s pochodní stala jako symbol demokracie a svobody národním památníkem!

Nejllepší pohled na sochu Svobody je skutečně z vody, což si můžete dopřát na horní palubě výletní lodi, která není tak drahou záležitostí. Na druhé straně k zahození není ani pohled na New York buď z vyhlídkové plošiny na podstavci nejznámější americké sochy, kam se můžete dostat po schodech i výtahem, anebo z okýnek v její čelence.

Předtím si ovšem musíte vystát jednu z front vedoucích k těmto vyhlídkovým štacím. A pak se snažit probojovat do nejlepší pozice k pohledu - a věřte mi, že to není vždycky právě jednoduché. Rozhodla jsem se pro čelenku a pohled z vyšší výšky, takže jsem vydupala po sto šedesáti osmi stupních točitého

schodiště uvnitř sochy a pak se ještě několik minut pošťuchovala s těmi, kteří měli stejné přání, ale protlačili se k okénku dřív a byli vyšší než já.

Když už jste na Liberty Islandu a u sochy Svobody, asi si nenecháte ujít ani Muzeum přistěhovalectví. Je poměrně mladičké - bylo otevřeno v podstavci sochy v roce 1972, ale založeno bylo již o osmnáct let dříve. Možná vás jako mě zaujme například tvrzení, že bílí kolonisté nebyli prvními přistěhovalci na této pevnině. Z historického hlediska jsou totiž za přistěhovalce považováni i samotní indiáni, kteří sem údajně přišli z území Asie. Některé antropologické shody by této hypotéze i nasvědčovaly.

Také otroctví přivedlo na kontinent početnou skupinu zejména černé rasy, dnes nazývanou Afroameričany. Ti první z nich připluli do Ameriky, většinou za otřesných podmínek, už v roce 1640. Odborníci tuto fázi dějin nazývají decentně nedobrovolným přistěhovalectvím.

Zdejší stálou expozici doplňují příležitostné tematické výstavy, ale další muzeum imigrace s početnějšími sbírkami najdete od roku 1990 také na Ellis Islandu. Je to symbolické místo, protože právě tady se až do roku 1954 odbývaly veškeré imigrační procedury, které přistěhovalci museli při příplutí podstoupit. Původně tady ale stávala pevnost a muniční sklad.

Největší invazi přistěhovalců zažil ostrov v době posledního desetiletí 19.století a na začátku dalšího, až do vypuknutí první světové války. Za ono necelé čtvrtstoletí prý stanicí prošlo zhruba sedmáct milionů lidí. Někdy ovšem rozhodnutí úředníků, kteří museli odbavit několik stovek zájemců o azyl denně, znělo záporně, a pak se stal Ellis Island místem jejich internace před odplutím.

Pověst Ostrova slz, jak byl někdy právě proto nazýván, si nevylepšil ani poté, co zde byl umístěn sběrný tábor s odbavováním pro deportované a politicky pronásledované, či později v době druhé světové války, kdy zde úřady naopak soustřeďovaly nežádoucí cizince.

A jak se dostanete na tyto dva ostrovy? Nejlepší výchozí stanicí pro lodní spojení je Battery Park, což je nejjižnější část Manhattanu. Park s promenádou byl pojmenován podle původního holandského opevnění. A prý tady někdy kolem roku 1824 přistál také generál La Fayette.

Ale mnohem přitažlivější než tenhle fakt je zrekonstruovaná, téměř dvě stě let stará pevnost Castle Clinton, která bývala hlavním sídlem třetího vojenského okruhu. Pak si prožila zhruba dvacetiletou etapu jako zábavní park, načež byla zastřešena a přeměněna na koncertní sál pro několik tisíc posluchačů. To ale ještě není konec jejích převleků - následovala funkce přistěhovalecké stanice, veřejného akvária, více než tři desítky let trvající pauza nečinnosti a v roce 1975 se vrátila do původní podoby pevnosti a stala se také národním památníkem. Jo, historie je třeba si vážit.

Avenue a stress

Hodně problémů s orientací si ušetříte, pokud se hned v počátku naučíte malou uliční násobilku. Síť ulic je totiž až na výjimky pravoúhlá a řídí se jednoduchým pravidlem. Ulice vedoucí od severu k jihu jsou avenue a ulice ve směru východ - západ jsou streets.

Na Manhattanu mi tuhle poučku poměrně lapidárně vysvětlovala dvojice švédských studentů. Z obrázku, který Lail namaloval kecupem z malého mcdonaldovského sáčku na zadní stranu desek skript, mi bylo jasné, že manhattanské streets se číslují od jihu k severu a je jich přes dvě stě - podle plánu asi dvě stě dvacet. A rozdělují Manhattan na horní, střední a dolní. Downtown, Midtown a Uptown. Jednoduché jako facka. Naše vesnice přece také měly a mají svůj horní a dolní konec, ne? Jednou hranicí mezi těmito obvody je Dvacátá street, druhou pak Padesátá devátá, a ta už na jihu pak olizuje známý Central Park.

Ten je pro změnu zase dělítkem mezi East Side a West Side - určitě vám tenhle název přitáhne z paměti vzpomínku na nezapomenutelnou muzikálovou West Side Story, že? Jako regulérní podélná osa mezi východní a západní částí je pak udávána Pátá avenue.

Avenueí potom je pouze jedenáct a počítají se od East River, tedy od východu. Tvrdil Lail. Ale krátce nato jsem zjistila, že jich je ve skutečnosti dvanáct a také, že některé z nich mají kromě čísel i názvy. Ta dvanáctá se navíc z právě vstřebaného pravidla vymykala i tím, že netvořila s těmi ostatními rovnoběžku, což je viditelné i na mapce Manhattanu. Jmenovala se Broadway, a to je jistě víc než důvod pro výjimečnosti!

Systém ještě nabourává nejen odlišná uliční síť dole na jihu ostrova v nejstarší části města, ale i v jeho střední partii, kde stojí notoricky známé panorama nejvyšších mrakodrapů. A také je třeba si uvědomit jeden podstatný fakt, že avenue mají trochu jiné délkové parametry než naše ulice. Třeba to, že měří pěkných pár kilometrů. Takže pro určení konkrétního hledaného místa je nutné znát jako souřadnice k avenue i nejbližší street.

Byla jsem poněkud nesvá, když jsem se ocitla na ulici s tak známým a zvučným jménem, jako je Wall Street. Měla jsem pocit, že se přímo dotýkám světové ekonomiky, když v davu mímám bankovní domy jako Citibank, Morgan Trust nebo Bank of Manhattan, která se tyčí do výšky 282 metrů, a další výškové budovy, jež patří do manhattanské mrakodrapové první ligy.

Kdysi v minulosti tudy vedla zeď (wall) vybudovaná Peterem Stuyvesantem proti Angličanům a indiánům a podle této skutečnosti také proslulá ulice, jejíž jméno má vždycky příchut' peněz a světových skandálů, dostala název. Je trochu smutná - nejen tou důležitostí a strohostí, kterou dýchá, davy spěchajících úředníků v seriózních oblecích s vázankami, expertů a advokátů s koženými kufříky, ale také tím, že je jako koridor, v němž zahlédnete jen úzký proužek nebe těsně nad hlavou. Sluníčko sem vesměs téměř nedosáhne. Docela mi sedla